RESPUBLİKA 15 aprel 2023-cü il

rəfindən yaradılmış böyük və mün-

və inkişaf etdirdiyi azərbaycançılıq

fəlsəfəsi dövlətimizin müasir dünya-

da koordinatlarını müəyyən etmiş,

milli dövlətçiliyimizin ideologiyasına

çevrilərək dünya azərbaycanlıları-

nın həmrəyliyi üçün möhkəm zəmin

yaratmışdır. Heydər Əliyev respubli-

kanın o dövrdəki iqtisadi inkişafını

tənqid edənlərə cavab olaraq de-

mişdi: "Mən 1969-cu il iyulun 14-də

Azərbaycan KP MK-nın birinci katibi

seçildim. Səkkizinci beşilliyin dör-

düncü ili gedirdi. Və aydın idi ki, be-

şillik planı yerinə yetirmək mümkün

olmayacaq. Kadr işində və ideoloji

işdə ciddi səhvlər vardı, mənfi hallar

geniş yayılmışdı, rəhbər işçilər müx-

təlif pozuntulara yol verirdilər. Bu

vəziyyət zəhmətkeşləri çox narazı

salmışdı. Vəziyyəti köklü surətdə

dəyişmək üçün cəsarətli, prinsipial

tədbirlər tələb olunurdu. Elə biz də

onlardan başladıq. Bütün mənfi hal-

lara qarşı fəal mübarizə genişləndi-

rildi - yeri gəlmişkən, bu istiqamət

Azərbaycan KP MK-da işlədiyim bü-

tün dövr ərzində öz aktuallığını qo-

Heydər Əliyev fenomeni Azər-

baycanın keçmiş ittifaqın qabaqcıl

respublikalarından birinə çevrilmə-

sində öz sözünü demişdi. SSRİ

dövlətinin rəhbərliyinə gətirilərək Si-

yasi Büronun üzvü və Nazirlər So-

veti sədrinin birinci müavini vəzifə-

lərinə təyin olunması onun yüksək

ruyub saxladı".

Ümummilli liderin formalaşdırdığı

bit potensiala əsaslanır.

DÖVLƏTÇİLİYƏ XİDMƏT NÜMUNƏSİ məhz Heydər Əliyevin xidmətidir. Sovet rejiminin türk xalqlarına qarşı aqressiv yanaşmasını və repressiv tədbirləri nəzərə alsaq, o dövrdə zərbaycan xal-

qının ümummilli lideri Heydər Əliyevin şəxsində dahi insanlara xas olan bütün mənəvi keyfiyyətlər cəmlənmişdi: fitri idarəetmə istedadı, iti fəhm və dərin zəka, siyasi uzaqgörənlik və müdriklik, böyük vətənpərvərlik və yüksək humanizm, gətiyyət və cəsarət, şəfqət və comərdlik, insansevərlik və gədirbilənlik.

Zəngin mənəviyyata və dünyagörüşünə malik şəxsiyyət kimi ulu öndər Heydər Əliyev dövrünün problemlərinə əsl vətəndaş təəssübkeşliyi ilə yanaşmış, xalqının nicatı və gələcəyi üçün yorulmadan çalışmışdır. Onun mənalı və şərəfli həyat yolu, Azərbaycan xalqı qarşısındakı xidmətləri və zəngin irsi gələcək nəsillərə ibrət nümunəsidir.

Heydər Əliyev dövrü bütün obyektiv və subyektiv çalarları, taleyüklü məqamları və dövlətçiliyin qorunması uğrunda məsul qərarları ilə Azərbaycan tarixinin xüsusi bir mərhələsidir. Şübhəsiz ki, bu dövrün dəyəri zaman keçdikcə daha düzgün anlaşılacaq, istər dövlət idarəetməsi sahəsində, istərsə də beynəlxalq əlaqələr tarixində zəngin bilik və təcrübə mənbəyi kimi istifadə olunacaqdır. Bu gün Heydər Əliyev şəxsiyyətini müxtəlif aspektlərdən analiz etməklə onun bütün sahələrdə mükəmməlliyinin şahidi ola bilərik; gətiyyətli dövlət başçısı, müdrik siyasətçi, xalqını və Vətənini dərindən sevən vətəndas...

Azərbaycan xalqı qarşısında misilsiz xidmətlərinin nəticəsidir ki. bu il ölkənin hər yerində ulu öndər Heydər Əliyevin xatirəsi sevgi və ehtiramla xatırlanır, anadan olmasının 100 illik yubileyi əhəmiyyətli tədbirlərlə qeyd olunur.

Tarixi ədalət naminə deyək ki, Azərbaycanın müstəqilliyinin təməli ötən əsrin 90-cı illərinin hadisələri ilə deyil, daha öncə qoyulmuşdur. Heydər Əliyevin Azərbaycana rəhbərliyinin ilk dövründə o, böyük təzyiq və təqiblərə məruz qalmasına baxmayaraq, əzmkar fəaliyyəti ilə xalqımızın milli kimliyinin, təfəkkürünün, dilinin, mədəniyyətinin, milli adət-ənənələrinin və düşüncə sisteminin düzgün formalaşmasına böyük əmək sərf etmişdir. Heydər Əliyev fenomeninin Azərbaycana uzunmüddətli rəhbərliyinin ən sanballı göstəricisi də məhz azərbaycançılıq məfkurəsinin və milli ruhun yüksəlişi, milli özünüdərkin inkişafı, xalqın tarixi yaddaşının özünə qaytarılması kimi fundamental prinsiplər əsasında milli dövlətçilik arzularının və hisslərinin güclənməsinin real siyasi amilə çevrilməsidir. Onun hakimiyyətə gəlişi ilə milli şüurun oyanışı başlamış, müstəqilliyimiz əbədi və dönməz xarakter al-

Ötən əsrin 60-cı illərində dövlət təhlükəsizlik orqanlarında çalışan Heydər Əliyev ölkədə baş verən prosesləri diqqətlə izləyir, vəziyyətin mürəkkəb və kritik olduğunu, getdikcə daha da pisləşdiyini görürdü. Bu vəziyyətin əsas səbəbləri idarəetmədəki konfliktlər, hakimiyyət uğrunda açıq və gizli mübarizələr, eyni zamanda ölkədə rüşvətxorluq və korrupsiya hallarının artması idi. İstisnasız olaraq bütün sahələr üzrə köklü, ürəkaçan islahatlara ehtiyac yaranmışdı. İttifaq səviyyəsində Azərbaycanın nüfuzu deyildi. O dövrü Heydər Əliyev belə qiymətləndirirdi: "Qətiyyətlə bildirmək olar ki, 60-cı illərdə respublika iqtisadiyyatı bütövlükdə dərin və uzunmüddətli böhran mərhələsinə qədəm qoymuşdu. Yaranmış ağır vəziyyətdən çıxış yolu tapılmalı, iqtisadiyyatın inkişafı üçün prinsipial cəhətdən yeni konseptual yanaşma yolları işlənib hazırlanmalı, xalq təsərrüfatında köklü struktur dəyisiklikləri aparılmalı, təsərrüfatçılıq və iqtisadi həvəsləndirmə işində təzə metodlar tətbiq edilməli idi".

Təhlükəsizlik orqanının rəhbəri kimi bu vəziyyət Heydər Əliyevi çox narahat edirdi, lakin bəzi məsələlər onun səlahiyyəti daxilində deyildi. Respublika rəhbərliyinə Heydər Əliyevin təyin olunması təklifləri ilə bağlı müəyyən tərəddüdlərə baxmayaraq, onun bütün məsələlərə bələd olması, negativ hallara garşı barışmazlığı və rəhbər üçün tələb olunan bütün keyfiyyətlərə malik olması bu doğru qərarın verilməsinə əsas

Sovet rejiminin bütün xüsusiyyət-

lərinə bələd olan Heydər Əliyev res-

publikanın uzunmüddətli, dinamik və hərtərəfli inkişafı üçün Sovet İttifaqının iqtisadi potensialından istifadə etməyə üstünlük verdi. Mərkəzi Komitənin birinci katibinin yanaşması qəlibləşmiş sovet-kommunist təfəkkürünün stereotiplərindən uzaq idi. Yeni rəhbər yaranmış vəziyyətə görə məsuliyyət daşıyanların adını açıqlamaqla şəffaflıq və aşkarlıq nümunəsi ortaya qoydu. Heydər Əliyev həmçinin problemlərə qeyri-standart yanaşma sərgiləməklə mövcud şəraitin dərindən təhlilinə əsaslanan, gələcəyə yönəlik cəsarətli planlar təklif edirdi. Heydər Əliyev "ədaləti ədalətsizliklə bərpa etmək olmaz" şüarı ilə dövlət idarəetmə sistemində qanunun aliliyi və ədaləti əsas meyar kimi müəyyənləşdirir, vəzifə səlahiyyətləri ilə bağlı cinayətlərə, rüşvətxorluğa qarşı barışmaz münasibətini nümayiş etdirir və xalqın sosial-iqtisadi vəziyyətinə və yaşayışına neqativ təsirini göstərirdi. Respublika rəhbəri xalq malına xor baxanlara, vəzifə səlahiyyətlərindən sui-istifadə edib hədsiz sərvət toplayanlara, rüşvətxorlara, gizli iqtisadiyyatın himayədarlarına qarşı son dərəcə kəskin, prinsipial və birmənalı mövge tutmuşdu: günahkar cəzasını almalıdır! Heydər Əliyev respublikanın həm

ideoloji, həm də iqtisadi həyatına yeni nəfəs, yeni impuls, yeni ovqat gətirdi. Ən əsası da o idi ki, yeni rəhbərin dedikləri və həyata keçirdiyi işlər insanlarda tezliklə vəziyyətin yaxşılığa doğru dəyişəcəyi ümidi yaratmışdı. O dövrdə cəmiyyət həyatındakı çoxsaylı müsbət dəyişiklikləri Heydər Əliyev dahi Nizaminin "Qoy ədalət zəfər çalsın!" sözlərini sitat gətirərək həyata keçirirdi. Bu ədalətin carçısı, daşıyıcısı və bayraqdarı isə ilk növbədə ulu öndərin

Heydər Əliyev əməksevər, çalışqan adamlara yüksək qiymət verir, özəlliklə, kortəbii şəkildə vəzifəsini icra edənləri, "buyruq qullarını" deyil, işinə yaradıcı yanaşanları. yenilik təşəbbüskarlarını dəstəkləyirdi. Bu cür xarakterə malik kadrlardan komanda yaratmaqla Azərbaycanı ittifaq səviyyəsində irəli çıxara biləcək irimiqyaslı tədbirlərin önü açıldı, o cümlədən kadr korpusunun milliləşdirilməsi məqsədilə mühüm tədbirlər həyata keçirildi, ehtiyac duyulan mütəxəssislərin yetişdirilməsi üçün hər il yüzlərlə gənc ittifaqın qabaqcıl ali məktəblərinə göndərildi, milli kadrların dövlət idarəetmə orqanlarına yerləşdirilməsi işi gücləndirildi.

Heydər Əliyevin Azərbaycanda birinci hakimiyyəti dövrü ölkə iqtisadiyyatında canlanma və yüksəlişlə, yaradıcılığın çiçəklənməsi və quruculuq işləri ilə yadda qalmışdır. Onun rəhbərliyi altında sənaye və kənd təsərrüfatında, elm, təhsil, səhiyyə və mədəniyyət

respublikanın ali qanununda xalqın mənəvi sərvətlərinin, xüsusən dilinin qorunub saxlanması və inkişaf etdirilməsi üçün hüquqi əsasların müəyyən edilməsi olduqca cəsarətli bir addım idi. Ulu öndər milli hərbi kadrların hazırlanması məqsədilə hələ 50 il əvsahələrində bövük uğurlar gazanılvəl C.Naxçıvanski adına hərbi liseyin əsasını qoymuşdu. Günümüzün mış, iqtisadiyyatın ayrı-ayrı sahələri inkişaf etdirilmiş, yeni texnologiyagerçəklərindən baxdıqda, bir daha əmin oluruq ki, Heydər Əliyevin millara əsaslanan sənaye sahələri, li müstəqillik strategiyası onun birinmütərrəqqi mədəniyyət və təhsil ci hakimivvəti dövründəki fəalivvətimüəssisələri, tibb mərkəzləri yaranin tərkib hissəsidir. Dövlətin suvedılmış, infrastruktur təkmilləşdirilrenliyi, iqtisadi müstəqillik, xarici simiş, ölkənin ucqar bölgələrində yayasət sahəsində uğurlar ötən əsrin 70-80-ci illərində Heydər Əliyev tə-

şayış şəraitinin yaxşılaşdırılması üçün böyük işlər görülmüşdü. Azərbaycanın bu tərəqqisi barədə sonralar Heydər Əliyev deyirdi: "1970-1985-ci illər Azərbaycanın quruculuq salnaməsinə ən parlaq səhifələr kimi daxil olmuşdur. Baş verən dəyişikliklərin miqyasına, iqtisadi və sosial sahələrdə aparılan dərin struktur islahatlarının xarakterinə, xalqın maddi rifahının keyfiyyətcə yeni mərhələyə keçirilməsinə görə doqquzuncu, onuncu və on birinci beşilliklər Azərbaycanın yeni tarixində mühüm yerləri tutur".

Ulu öndər dövlətçilik konsepsiyasında ədalət, qanunçuluq və hüquq qaydalarının təminatına üstünlük verirdi. Onun ədalət anlayışına münasibəti çox həssas və prinsipial idi. Bilirdi ki, ədalət həm mənəvi-estetik kategoriya, həm fəlsəfi anlayış, həm də idarəetmə sənətinin vazkecilməz imperativlərindən biridir. Bu səbəbdən, ədalət kategoriyası ümummilli liderin idarəçilik fəlsəfəsinin əsas aparıcı qayəsinə, leytmotivinə çevrilmişdi.

Azərbaycana rəhbərliyinin ilk dövründə Heydər Əliyev Ədliyyə Nazirliyinin yenidən təsis olunmasını təşkil etmiş, 27 oktyabr 1970-ci il tarixli qərarla Ədliyyə Nazirliyinin işi təkmilləşdirilmiş və onun sabit inkişafı üçün zəmin yaradılmışdır.

Milli ruhun yüksəlişini şərtləndirən əsas amillərdən birinin anadilli təhsil olduğunu qeyd edən Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə 1969-1982-ci illərdə respublikada yüzlərlə uşaq bağçası, məktəb binası tikilib istifadəyə verilmiş, ali təhsil müəssisələidarəetmə bacarığının və rəhbərlik rinin sayı 12-dən 17-yə çatdırılmışdı. qabiliyyətinin təsdiqi idi. Azərbaycan dilinin dövlət dili statu-Azərbaycanın bir çox göstəriciləsu ilə Azərbaycan SSR-in 1978-ci il rinə görə, SSRİ-nin qabaqcıl res-Konstitusiyasında təsbit edilməsi

> məhz Heydər Əliyev sayəsində baş verdiyi danılmazdır. Sözünün çəkisi və sanbalı olan, kütləni arxasınca aparmağı, auditoriyanı inandırmağı bacaran bir siyasi xadim, xarizmatik lider idi. Etiraf etmək lazımdır ki, tarixi hadisə və həqiqətlərin fonunda Heydər Əliyev kimi kadrlara mərkəzdə böyük ehtiyac var idi. Bu qüclü və güclü olduğu qədər də kirəcləşmiş sistemə yeni nəfəs lazım idi. Heydər Əliyev Nazirlər Soveti sədrinin birinci müavini kimi hökumətin isinə veni impuls verdi. Azərbaycanda işləyərkən qazandığı nüfuz, təcrübə onu digər İttifaq respublikalarının birinci şəxslərindən əhəmiyyətli dərəcədə fərqləndirirdi. Hamı əmin idi ki, birinci müavin rəh-

miyyəti sonralar anlaşılacaqdı.

bazasını yaradacaqdır. Bu, belə də

Müstəqil Azərbaycanın gurulduğu ilk illərlə bağlı Heydər Əliyev deyirdi: "Bu gün tam əminliklə söyləmək olar ki, Azərbaycanın dövlət suverenliyi və iqtisadi müstəqilliyi, sistemli şəkildə artan xarici iqtisadi əlaqələri, dünya iqtisadiyyatına getgedə daha dərindən integrasiya olunması hələ 1970-1985-ci illərdə təməli qoyulmuş xalq təsərrüfatı potensialına əsaslanır"

yolun üfüglərində onun müstəgilliyini görən dahilərdən idi. Gəncliyində

publikalarından birinə çevrilməsinin zırladığı fəlakət uçurumuna düşmədi, bu bəlanı atlatdı. bərlik etdiyi sahələri ətalət yuxusundan ayıldacaq, həmin infrastrukturlarda davamlı və dinamik inkişafın

Ulu öndərin ittifaqın hökumət rəhbərliyində təmsil olunması Azərbaycanın inkişafı üçün böyük önəm kəsb etmişdi. Heydər Əliyev artan nüfuzundan və yüksək vəzifəsindən istifadə edərək Azərbaycanın Sovet İttifaqının maliyyə imkanlarından yararlanmasına, bir sıra böyük layihələrin respublikamıza yönəldilməsinə nail olmuşdu. Məsələn, həmin dövrdə neft-qaz sənayesinin maliyyələşdirilməsi üçün məsələ qaldırmış, nəticədə "Çıraq", "Azəri" yataqları kəşf edilmis. Dərin Özüllər Zavodu inşa edilmiş və bir sıra yeni sahələr yaradılmış, infrastruktur təkmilləşdirilmişdir. Azərbaycanın yazıçı və şairlərinin, rəssam və incəsənət xadimlərinin yubileylərinin İttifaq miqyasında keçirilməsi, sənaye və xalq təsərrüfatına aid strateji müəssisələrinin ölkəmizdə qurulmasının əhə-

Ulu öndər Azərbaycanın getdiyi

memar olmaq istəyən Heydər Əliyevin taleyinə bir dövlətin müstəqilliyinin memarına çevrilmək yazılmışdı. O, 1993-cü ilin iyununda Azərbaycan rəhbərliyinə qayıtmaqla yeni bir dövrün əsasını qoydu. Müdrik siyasətçinin ağıllı tədbirləri sayəsində vətəndaş müharibəsi təhlükəsinin qarşısı alındı. Xarici düşmənlərin daxilimizdəki əlaltıları ilə birlikdə Azərbaycanı parçalayıb yox etmək, müstəqilliyinin əlindən alınması planları boşa çıxarıldı. Vətənimiz və xalqımız düşmənlərin ha-

Ümummilli lider deyirdi: "Biz nadir bir dövlətçilik irsinin varisləriyik. Hər bir Azərbaycan vətəndası bu irsə layiq olmağa çalışaraq böyük bir tarixi keçmişi, zəngin mədəniyyəti, yüksək mənəviyyatı olan dövlətimizin həm dünəninə, həm bugününə, həm də gələcəyinə dərin bir məsuliyyət hissi ilə yanaşmalıdır".

Heydər Əliyevin uzaqgörən siyasəti sayəsində ölkəmizin iqtisadi suverenliyini əks etdirən ilk beynəlxalq neft müqaviləsi ölkə iqtisadiyyatının dinamik inkişafını, Azərbaycanın iri beynəlxalq layihələrdə iştirakını, Böyük İpək yolunun bərpasını, transmilli nəqliyyat dəhlizlərinin Azərbaycan ərazisindən keçməsini, Qərbin enerji təhlükəsizliyinə töhfəsini verən neft-qaz kəmərinin çəkilisini təmin etdi.

Müstəqillik dövründə yaşadığımız ən böyük problem olan ərazilərimizin bütövlüyünün təmin edilməsi, Azərbaycanın haqq sözünün dünya ictimaiyyətinə çatdırılması və həqiqətlərin beynəlxalq tribunalardan səsləndirilməsi Heydər Əliyevin yorulmaz fəaliyyəti sayəsində mümkün olmuşdur. Rusiyanın dəstəyi ilə erməni silahlı dəstələrinin torpaglarımıza təcavüzü başlayan ilk zamanlarda Heydər Əliyev Azərbaycanda və ya sovet rəhbərliyində olsaydı, keçmiş Dağlıq Qarabağ problemi də yaranmazdı, bəlkə də ötən dövrdə tarixi ədalətsizliklə Ermənistana hədiyyə edilmiş Zəngəzurun qaytarılması üzrə praktik hərəkətlərin şahidi olacaqdıq. Heydər Əliyev faktoru, onun gücü və nüfuzu düşmənləri belə təxribatlardan çəkindi-

Hevdər Əlivev öz zəngin idarəcilik təcrübəsini və siyasi bacarığını müasir tariximizin yeni səhifələrini əsirgəmədən xalgının firavanlığı və dövlətinin müstəqilliyi yolunda yorulmadan xidmətdə olduğunu bir daha sübut etdi. Onun "mən bütün həyatımı Azərbaycana, xalqıma

həsr etmişəm... Mən ömrümün galan hissəsini xalqıma bağışlayıram!" deməsi dahi liderin öz xalqı, Vətəni uğrunda misilsiz fədakarlığını göstə-

Heydər Əliyevin ölkədə ictimaisiyasi sabitliyi, qanunçuluğu bərqərar etməsi demokratik-hüquqi dövlətin qurulması üçün köklü islahatların aparılmasına zəmin yaratdı. Bu islahatlar Azərbaycanın demokratik, hüquqi, dünyəvi dövlət olmaq yolunda beynəlxalq nüfuzunun artmasına səbəb oldu.

Ümummilli lider Heydər Əliyev hüquq sistemində islahatların sürətləndirilməsi üçün Hüquqi İslahat Komissiyasına rəhbərliyi bilavasitə öz üzərinə götürdü. Totalitar rejimdən qalan hüquq sistemini və qanunları sivil və demokratik cəmiyyətin tələblərinə, insan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsinə təminat verəcək şəkildə uyğunlaşdırılmasına başlanıldı, hüquqi dövlətin Azərbaycan modeli ilk Milli Konstitusiyamızın hazırlanması ilə gerçəkləşdirildi. Hüquqi dövlət quruculuğu prosesində ədliyyə organlarında köklü dəyişikliklər aparıldı, ədliyyə sisteminin inkişafı ilə bağlı tarixi əhəmiyyətli qərarlar qəbul olundu və həyata keçirildi. Sovet rejiminin maraqlarına xidmət edən məhkəmə sistemi ləğv edilərək insan haqlarının müdafiəsinə daha etibarlı təminat verən yeni məhkəmə sistemi yaradıldı. Özünün xarici siyasətini bərabərlik və qarşılıqlı maraq prinsipləri əsasında quran Azərbaycan Respublikası dünyanın bütün dövlətləri ilə tərəfdaşlıq üçün açıq ölkəyə çevrildi. Heydər Əliyevin xarici siyasətinin ən uğurlu addımlarından biri də Azərbaycanı türk dünyasından təcrid olunmuş vəziyyətdən çıxarmasıdır. Bu gün güclü beynəlxalq aktora çevrilməkdə olan Türk Dövlətləri . Təskilatının varadılmasının təsəbbüs və təşkilatçılarından biri məhz Heydər Əliyevdir.

Azərbaycan xalqı ulu öndər Heydər Əliyevin zəngin irsinə böyük hörmətlə yanaşır, onu qoruyur və ondan bəhrələnir. Bu gün ümummilli liderin siyasi xəttini uğurla davam etdirən Prezident İlham Əlivev Azərbaycan Respublikasının müstəqil dövlətçilik tarixinə yeni şanlı səhifələr yazır və bundan sonra da yazacaq, daha yüksək zirvələr fəth

> Cabir AHMET, hüquq elmləri üzrə fəlsəfə doktoru.